

Doktori (PhD) értekezés tézisei

**SZOCIÁLIS ALAPSZOLGÁLTATÁSOK
MENEDZSMENTJE KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A
TANYAGONDNOKI SZOLGÁLATOK
SAJÁTOSSÁGAIRA HAJDÚ-BIHAR MEGYÉBEN**

Orbán Szabolcs Gergely

Témavezető:

Dr. habil. Szabados György Norbert

PhD, egyetemi docens

DEBRECENI EGYETEM

**IHRIG KÁROLY GAZDÁLKODÁS- ÉS SZERVEZÉSTUDOMÁNYOK
DOKTORI ISKOLA**

Doktori iskola vezető: **Prof. Dr. Balogh Péter** egyetemi tanár, DSc

Debrecen, 2021

1. A KUTATÁS ELŐZMÉNYEI

A tanyákról, azok gazdasági és szociális jellegzetességeiről alkotott kép mára már nem egységes. Hazánk népességének mintegy háromnegyede városlakó (KSH, 2018). Közülük a tanyákkal a legtöbb embernek egyáltalán nincs kapcsolata, a fiatalabb korosztály vidék- és tanyaképe, valamint élményszintű tapasztalata minimális, leszűkül az iskolában tanult vagy a televízióban látott ismeretekre, a fejükben a tanya úgy él, mint a *“zárt településtől távol eső, hátrányos infrastruktúrával rendelkező településforma, ahol általában mezőgazdasággal foglalkoznak”* (MÉSZÁROS, 1989).

A rendszerváltozás, az agrárgazdaság átalakulása, a földtulajdonlás változásai, az országban lezajlott társadalmi-gazdasági változások a Hajdúsági tanyavilágban is meghatározó változásokat eredményeztek, melyekről nem áll rendelkezésünkre kutatási szakirodalom. A viszonyokról és tanyai életformáról sem sokat tudunk, arról pedig, hogy lokálisan milyen nehézségekkel küzdenek az ott lakók, főleg a magukra maradt, beteges, vagy éppen hátrányos helyzetű tanyán élők, akik számára igen fontos lenne a segítség, ugyancsak nem áll rendelkezésre irodalom. A régóta tanyákon élők számára, főleg azokban a vidéki térségekben, ahol sok az idős lakos, igen fontos a segítség, ami manapság sokszor már csak a tanyagondnoki hálózat képében jelenik meg, aminek társadalmi és gazdasági szerepéről általában is keveset tudni, holott a külterületi lakosság életében központi szerepet tölt be. A hazai kutatások inkább csak szociológiai oldalról vizsgálják a tanyákat és lakóikat, a segítséget nyújtó tanyagondnoki szolgáltatást végző szervezetek jelentőségét nem is érintve. Ez a szociális alapszolgáltatás országosan nem egységes szervezeti formában működik, a fenntartók megyénként - így Hajdú-Bihar megyében is - járásonként, vagy éppen településenként is más és más fenntartási formában jelennek meg. Ez felveti azt a kérdést, hogy mi lehet az oka ennek a sokszínűségnek, illetve, hogy melyikkel vannak az igénybevevők a leginkább megelégedve, van-e értelme egyáltalán különbségekről beszélni? Kevés információ áll rendelkezésre a szolgáltatások munkájának minőségével és megfelelőségével kapcsolatban is, így érdekes kérdés a szervezeti különbségeken túl a szolgáltatások több szempontú megközelítése is, hiszen megjelenésük óta egy lassú fejlődés volt megfigyelhető a működtetés kapcsán. A jogszabályi kereteknek megfelelően eleinte csak az önkormányzatok vállalták fel ezt a tevékenységet, majd később az egyházak is beléptek a fenntartók közé néhány helyen, a legújabb trend pedig az, hogy már alapítványi és nonprofit vállalkozási fenntartási formában is

megjelennek az egyes szolgáltatók. Azt, hogy ezek szervezetek a rendelkezésre álló eszközeiket és embereiket a céljaik elérése és az eredményes működés érdekében hogyan mozgósítják, a minőségi munkaellátás érdekében milyen irányítással tevékenykednek, nem ismert.

A szociális szolgáltatások, és az azokhoz kapcsolódó szervezetek menedzsmentjének, különös tekintettel a szervezeti formából származó különbségek vizsgálata újszerű érdeklődése a menedzsment tudománynak, ugyanis az irodalmak javarésze történelmileg és történetileg is a profit orientált szervezetekre irányul, azok sajátosságainak feltárására terjed ki, kevés a civil szférát érintő, és ezen belül is az összehasonlító, elemző jellegű munka. A szociális ellátórendszer palettája egyre színesedik, a karitatív szervezetek, az alapítványok, a vállalkozók által fenntartott szolgáltatások aránya egyre növekszik. Az alapszolgáltatás formáinak vizsgálati eredményei alapján lehetséges lenne az említett tanyagondnoki szolgáltatások vonatkozásában analógiák és különbözőségek feltárása.

1.1. Témafelvetés és célkitűzés

Felmerülhet a kérdés, hogy amikor tanyagondnoki szolgáltatásról beszélünk, hogy kerül ide a menedzsment, ami jellemzően a vállalkozói szektorral hozható összefüggésbe? Egyáltalán van-e létjogosultsága annak, hogy egy dimenzióban gondolkodjunk a szociális alapszolgáltatásokról és menedzsmentről? Egyszerű a válasz, igen, mert napjaink gyors társadalmi-gazdasági változásai nyomán a menedzsment jelen van a szociális ellátásokban is. A szociális ellátórendszer palettáján az állami és önkormányzati szereplők kontra civil szektor arányai folyamatosan átalakulnak, és egyre hangsúlyosabb szerephez jut a piac, törvényszerűségeivel együtt. A vezetés, mint tudományág ismerete nélkül, menedzsment technikák tudatos alkalmazásának hiányában az egyes szociális szolgáltatók esélyei csökkennek, aminek elszenvedői elsősorban az ellátottak lesznek. A vezetői munka eredménye és a vezetett szervezetekkel való elégedettség ennek következtében az ellátottak megítélésén és megelégedettségén keresztül válik mérhetővé.

A kutatás általános célkitűzése, hogy felmérjem az egyes tanyagondnoki szolgáltatást nyújtó szervezetek megítélését, amiből következtetéseket vonhatok le, majd javaslatokat fogalmazhatok meg, melyek révén javítható, eredményesebbé tehető működésük és akár vezetésük is. Erre leginkább a szolgáltatások képviselői és az igénybe vevők véleményei alapján, illetve a szolgáltatások egyénekre kifejtett hatásának értékelése révén adható válasz. A válaszokból a

tanyagondnoki szolgáltatások működése is mélyebb módon lenne megismerhető, különös tekintettel a fenntartói formákkal való összefüggésekre.

A jellemzően önkormányzati fenntartású formákon túl az alapítványi, az egyházi és egy újfajta, a KSH klasszifikációban nonprofit vállalkozásnak nevezett gazdasági társasági formában működő szolgáltatások sajátosságai kapcsán fontosnak tartom feltárni, hogy milyen jellemzőkkel rendelkeznek az éppen aktuális fenntartói politika függvényében, és a minőségi munka ellátásához szükséges feltételek milyen fokban valósulnak meg esetükben. Részcéljaim között szerepel annak feltárása is, hogy a különböző fenntartói formákban működő szolgálatok milyen széles spektrumban tudnak különböző szolgáltatásokat nyújtani az egyes szükségletek kielégítése kapcsán az igénybevevők számára. Ahhoz, hogy a tanyagondnoki szolgáltatások esetében a vezetői munka eredménye következtében megjelenő menedzselés hatásai feltárással kerülhessenek, elengedhetetlenül fontos feladat a vizsgálat anyagához kapcsolódóan a tanyai létezésnek, az életmódbeli sajátosságoknak, a társadalmi élet összetevőinek, illetve az ezekhez kapcsolódó szükségleteknek a feltárása a tanyákon élő populáció vonatkozásában. Szükséges volt annak a kiderítése is, hogy a tanyagondnoki szolgáltatás igénybevételének intenzitását mi motiválja, a tanyalakók mely esetekben, milyen szükségletek hiányának felmerülése esetében döntenek úgy, hogy megkeresik a tanyagondnokot.

A tanyagondnokok igénybevevőkkel való együttműködése, a velük való bánásmódja, érdekeik érzékelése, illetve megértése, valamint a számukra biztonságot nyújtó és véleményük kifejezését lehetővé tevő környezet megteremtésének képessége visszatükröződik a róluk formált véleményekben, ezzel minősítve a velük kialakított kapcsolatot és bizalmat, melynek felmérése ugyancsak fontos kérdés. Azt is érdemes volt vizsgálni, hogy az egyes fenntartók által nyújtott, a szakmai programban meghatározott szolgáltatások milyen mértékben hatnak a szolgáltatást igénybevevő tanyalakók jövőképre, további lakhatási terveire, illetve az utódaik, a fiatalabb generációk tanyán maradási, vagy éppen elköltözési szándékaikra.

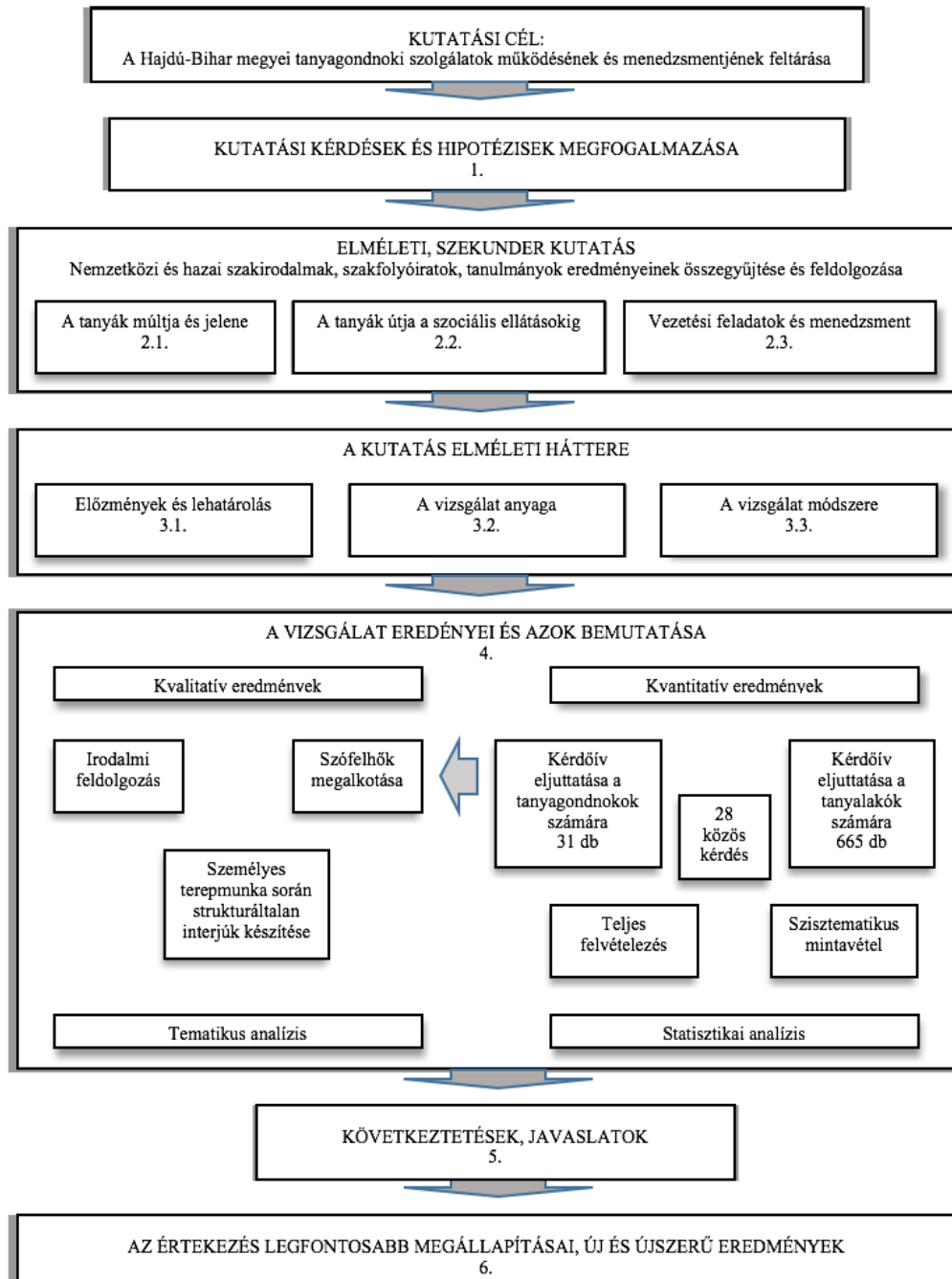
Vizsgálatomat csak a Hajdú-Bihar megyei szolgáltatókra (23 szolgáltató) és igénybevevőkre (1 933 fő) korlátoztam. A megyében található tíz járás területén a tanyákon élők száma, összetétele, a tanyák felépítése, megközelíthetősége, környezete és működése vonatkozásában, különös figyelemmel a tanyagondnoki szolgáltatást igénybe vevő tanyai háztartások kapcsán sikerülhet feltárni helyi, területi és járási sajátosságokat is.

1.2. Megfogalmazott hipotézisek

A kutatás megkezdése előtt az alábbi kérdéseket tettem fel, melyek alapján a hipotéziseimet megfogalmaztam, amikre kísérleti válaszokat is adtam (EASTWELL, 2014) (1. táblázat):

Kérdés	Hipotézis	Előrejelzés
Az öregségi nyugdíjból, különböző segélyekből, az alkalmi munkákból származó, vagyis az alacsonyabb bevételű tanyai háztartások veszik legtöbbször igénybe a tanyagondnoki szolgáltatást?	H ₁ : Nincs összefüggés a tanyai háztartások bevételének formája és a tanyagondnoki szolgáltatás, mint szociális alapszolgáltatás igénybevételének intenzitása között.	Ha a tanyai háztartás bevétele nem állandó vagy alacsony, akkor a tanyagondnoki szolgáltatást a tanyalakók sűrűbben igénybe veszik.
Az egyházi, az önkormányzati, az alapítványi vagy a nonprofit vállalkozási fenntartásban lévő szolgáltató biztosítja az egyes szükségletek kielégítésének legmagasabb mértékét?	H ₂ : Nincs összefüggés az egyes szükségletek kielégítésének mértéke és a fenntartó típusa között.	Ha a tanyagondnoki szolgáltatást fenntartó típusa nem számít, akkor a szükségletek kielégítését ugyanabban a mértékben látják el.
A tanyalakók ugyanúgy ítélik meg a szükségleteik kielégítettségét mint a tanyagondnokok?	H ₃ : Nincs összefüggés az egyes szükségletek kielégítésének megítélése terén függetlenül attól, hogy a tanyagondnokokat vagy a tanyalakókat kérdezzük (hasonló módon látja mindkét csoport az egyes szükségletek kielégítését).	Ha a tanyagondnokok úgy látják, hogy az általuk nyújtott segítség az egyes szükségletek kapcsán megfelelő, akkor azt a tanyalakók is úgy fogják érzékelni.
Egyformán elégedettek a tanyalakók a különböző fenntartók által nyújtott szolgáltatásokkal?	H ₄ : A szolgáltatással való általános elégedettség mértéke nincs összefüggésben a fenntartói formával.	Ha a különböző fenntartási formában működő tanyagondnoki szolgálatok más és más szolgáltatásokat nyújtanak, akkor a tanyalakók nem lesznek egyformán elégedettek velük.
A szolgáltatások fejlesztése és korszerűsítése esetén minden tanyagondnok ugyanazokat a fejlesztéseket javasolná, fenntartói formától függetlenül?	H ₅ : A fenntartó jellege szerinti szervezeti formák kapcsán nincs különbség annak tekintetében, hogy milyen módon lehetne fejleszteni a tanyagondnoki szolgáltatást (valamennyi szervezeti forma képviselői hasonló fejlesztési igényeket fogalmaznak meg).	Ha megkérdezésre kerülnek az önkormányzati, egyházi, alapítványi és a nonprofit vállalkozási fenntartású szolgáltatók az egyes fejlesztések kapcsán, akkor tekintettel arra, hogy azonos normatívából és azonos jogszabályok alapján tevékenykednek, ugyanazokat az igényeket fogalmazzák meg az esetleges fejlesztések kapcsán.
A tanyalakók az iskolázottabb tanyagondnokokban jobban megbíznak?	H ₆ : Nincs összefüggés a tanyagondnok iskolai végzettsége és a tanyalakók vele szembeni bizalma között.	Ha a tanyagondnok felsőfokú végzettségű, akkor több mindenre van rálátása, így a tanyalakók számára ismeretei révén szélesebbkörű segítséget tud nyújtani, amivel bizalmukat növeli.
Függvénye-e a szükségletkielégítés mértéke a helybenmaradásnak?	H ₇ : Nincs összefüggés a helyben maradás és a tanyagondnoki szolgáltatással való elégedettség között.	Ha a tanyagondnoki szolgálatok biztosítani tudják a tanyalakók számára felmerülő összes igényeikre és szükségleteikre az optimális megoldásokat, akkor ők nem költöznek el a tanyákról.
A tanyán felnövő fiatalok helyben maradnak, ha a tanya megfelel a modern kor igényeinek?	H ₈ : Nincs összefüggés a tanyai fiatalok helybenmaradása illetve a tanyák kiépítettsége között.	Ha a tanyák infrastrukturális kiépítettségük kapcsán igazodnak a korszerű funkciókhoz, akkor a fiatalabb generációk nem fognak elköltözni onnan a községbe vagy a városba.

A disszertáció felépítését az alábbiak szerint kívánom szemléltetni (1. ábra). Munkám során többféle módszer került alkalmazásra, hogy minél több szempontból elemezhessem és értékelhessem a tanyagondnoki szolgálatok tevékenységét (KIRÁLY et. al., 2014).

1. ábra: A disszertáció felépítése

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

Az empirikus részben feldolgozott irodalmak alapján megállapítottam, hogy a tanyákra ugyan sok kutatás irányult az ezredforduló előtt és azután is, de a tanyagondnoki szolgálatok vonatkozásában kevés vizsgálat történt, míg a szolgáltatók vezetésére és a menedzselési viszonyaira vonatkozó kutatási eredményekről pedig adat egyáltalán nem áll rendelkezésre. Vizsgálatom csak és kizárólag a megyénkben található szolgáltatások vezetési módjai kapcsán feltett kérdéseinek kutatására irányult.

A doktori iskolában folytatott tanulmányaim során közel két évig kutattam a nonprofit vállalkozások társadalmi és gazdasági szerepét kistérségi szinten, mely során eljutottam egy speciális funkcióhoz, a tanyagondnoki szolgáltatások nonprofit vállalkozás formájában való üzemeltetéséhez. A Hortobágyon működtetett tanyagondnoki szolgáltatás nonprofit vállalkozás keretében történik, ahol a puszta és a tanyavilág egyébként is egy sajátos, mondhatni a világon egyedi képet mutat, ez alapozta meg elköteleződésemet a probléma iránt. Ez tekinthető a doktori tevékenységem tudományos előzményének. Az addig szerzett kutatási tapasztalataim alapján fogalmaztam meg a doktori képzés alatt a vizsgált tudományos problémát is. Az intézet kutatási struktúrájába jól illeszkedik a szféra vizsgálata és olyan kérdések megválaszolása, mint például, hogy milyen sajátosságai vannak az alapszolgáltatás menedzselésének. Jelenleg nem áll rendelkezésre adat más funkcionális vagy egyéb jellegű vizsgálatról a tanyagondnoki szolgálatok egyes menedzselési viszonyainak feltárása kapcsán.

A munka során végzett adatgyűjtést Hajdú-Bihar megyére és az azon belül található tíz járás területére korlátoztam le, mely térbeli korlátozásra azért volt szükség, mert a tanyagondnoki szolgálatok, illetve a tanyán lakók száma országosan egy ilyen kutatás kereteihez képest meglehetősen nagy, ráadásul az előzetesen szerzett tapasztalataim alapján elérhetőségük és megszólíthatóságuk a megyén belül is komoly kihívás jelent.

Az egyes fejezetek vizsgálataiból nyert eredmények szervesen kapcsolódnak egymáshoz, így a szervezeti működés egészére vonatkozó megállapítások tehetők. Az általam kutatott téma ebben a struktúrában a szervezetmenedzsment főcsoportba, a szervezeti formák témakörébe illeszkedik, illetve érinti a folyamatmenedzsment témakörét is.

2.1. A vizsgálat anyaga

A felmérésnek két alappopulációja volt. A Hajdú-Bihar megyei tanyákról pontos adatok 1990 óta - amikor is a népszámlálás keretében számukat még nyilvántartották - nem állnak rendelkezésre. A tanyák számának meghatározásán túl az ott lakók lélekszámának meghatározása sem volt kisebb feladat. Az elemzés során a tanyagondnoki szolgálatoktól beszerzett adatokat rendszereztem, mely alapján a kérdőívezés időszakában, a tanyagondnoki szolgálatok illetékességi területein mintegy 3 041 tanyát számoltam össze – ami így nem a teljes megyei képet mutatja tehát-, melyek aktuális népesség száma hozzávetőlegesen 7 088 fő volt. Az összefüggő, falusias részeket, amik Debrecen különálló belterületeire illetve Hajdúnánás, Bocskai kert és Hortobágy külterületeire jellemzőek a torzítás elkerülése végett kihagytam, így végül 1 951 tanyát vettem alapul, melyek lakosságának pontos száma nem volt ismert, tekintettel arra, hogy a tanyákon sok esetben nem csak egy fő él. A vizsgált populáció, akiktől ténylegesen mintavételre került sor ennek megfelelően alakult. 665 tanya egy-egy lakója lett megszólítva, melyből 558 került felvételezésre, akik véleménye alapján a teljes tanyai populációra általánosítani lehet (BABBIE, 2008).

A másik vizsgált populáció a megye tíz járásban működő 23 tanyagondnoki szolgálat által foglalkoztatott összesen 31 tanyagondnok volt. A járásokban van ahol csak egy és van ahol öt szolgálat tevékenykedik, továbbá a fenntartói forma és a tanyai lakosság száma is eltérő, rendszer a számosságot illetően ez alapján mutatható ki, míg a kialakítás tekintetében rendszer nincs. A kutatás során ezen alappopuláció valamennyi alapeleme megkérdésre került.

2.2. A vizsgálat módszere

A kutatás első részében minőségi (kvalitatív) módszereket alkalmaztam. Egyfelől szekunder információkra alapozott irodalmi feldolgozást hajtottam végre, mely során hazai és nemzetközi tanulmányok, tudományos művek, esettanulmányok, dokumentumok alapján elemeztem a témakör elméleti alapjait, ismertettem és ütköztettem különböző nézeteket és megközelítéseket.. A nemzetközi nyomtatott szakirodalom feldolgozása kitekintést jelentett, illetve a specialitások mérlegelése szempontjából vált szükségessé. A számosított adatok vonatkozásában széles körben álltak rendelkezésre statisztikai elemzéshez adatforrások, úgymint a KSH 2011 évi népszámlálás országos és területi adatai, a KSH térképei, grafikonjai és tematikus feldolgozásai. A tudományos

anyagokon túl a jogszabályi hivatkozások és törvényhelyek kigyűjtése, elemzése és értelmezése is elengedhetetlen volt.

Az objektív előzményi adatok beszerzéséhez nélkülözhetetlennek látszott személyes terepmunka végrehajtása, mivel a szűkebb tárgykörben rendelkezésre álló irodalom, tanya irodalmunk viszonylagos bősége mellett is Hajdú-Bihar megye vonatkozásában sajnálatosan gyér. Úgy vélem, hogy egy ilyen kutatást jól megközelíteni a helyi-járási kapcsolatrendszerre alapozva lehet igazán, ugyanis amennyiben az egyes döntéshozókat sikerül meggyőzni a téma és a célok fontosságáról, abban az esetben partnerségük akár hosszú távon is szavatolt lehet. Ennek érdekében építettem ki kapcsolatot az önkormányzatokkal, illetve az egyes szolgáltatókkal és képviselőikkel, mely során mind a 10 járás 23 tanyagondnoki szolgálatánál személyesen megjelentem, és az illetékesek számára a kutatásom kérdéseit felvázoltam. Az egyes fenntartók területein magam is több ízben a tanyagondnokokkal bejártam a külterületeket, mely utak során megfigyeléseket végeztem annak érdekében, hogy átlássam a problémákat és a motivációkat.

A primer kutatás keretében a kísérlet, a megfigyelés, a megkérdezés módszerei közül az utóbbit választottam a munkámhoz. A mennyiségi (kvantitatív) módszer alapján kérdőívezéses formában végeztem adatgyűjtést, melyek alapján tények, vélemények feltárására kerülhetett sor, amikből általánosítani lehet az eredményeket. A célom természetesen az volt, hogy a számomra releváns közönség elé kerüljenek a kérdőívem, ezért két célcsoport megközelítésével próbálkoztam. Egyfelől azokat az embereket kérdeztem meg, akik életvitelszerűen a tanyákon élnek, és jellemzően valamilyen formában kapcsolatban vannak a tanyagondnoki szolgálatok munkájával, míg a másik megkérdezett csoportot maguk a tanyagondnokok alkották, akik az egyes területeken a szolgáltatásokat képviselik, és azok megfogalmazott céljait a mindennapokba átültetik.

A kérdőíves felmérések adatait aztán az SPSS statisztikai program segítségével rögzítettem és elemeztem. Egy- és több- (jellemzően két-) változós eljárásokat használtam az adatelemzések során. A mérési szintektől függően gyakorisági megoszlás-vizsgálatokat és/vagy középérték-vizsgálatokat (átlag, módusz, medián, szórás) alkalmaztam. Az összefüggés-vizsgálat módszertanában általában a célom a szociológiai háttérváltozókkal való összefüggések vizsgálata volt. Az általános gyakorlat szerint akkor tekintettem a változók közötti kapcsolatot szignifikánsnak, ha a szignifikancia érték alacsonyabb volt mint 0,05. A kutatás részeredményeit

a jobb átláthatóság érdekében egyes esetekben a munkám során grafikusán illusztráltam, másol táblázatos megjelenítést alkalmaztam. Úgy gondolom, hogy így jobban átláthatóvá teszem az eredmények pontos bemutatását, átláthatóságát és összehasonlítását.

2.2.1. Mérészközök

A kutatás lényegi, leíró részét önálló mintavételre alapozott tanyalakóknak és tanyagondnokoknak készült azonos gondolatmenetet követő kérdésekre épült survey adta. A kérdések megfogalmazása során igyekeztem figyelembe venni és megismerni a területek társadalmának jellemzőit, gazdasági, demográfiai, jövedelmi, foglalkoztatási helyzetét, a közösségi élet jellemzőit, közbiztonsági helyzetét, legégetőbb szociális problémákról alkotott elképzeléseit, helyi közösségi normáit, a sajátos helyi integrációs mechanizmusokat, a szociális ellátások és szolgálatok működését, hozzájutási feltételeit és az újító kezdeményezéseket.

A tanyagondnokoknak készült 58 kérdésből álló kérdőív hat különböző témakört ölel fel melyeken belül további fejezetek található az egyes érdeklődési köröknek megfelelően. A kérdések nagy része a témában folytatott korábbi adatfelvételek kérdései alapján kerültek megfogalmazásra, melyeket kiegészítettem a vizsgálat céljához illeszkedő saját szerkesztésű kérdésekkel. Az összehasonlíthatóság érdekében a tanyalakóknak készült 64 kérdésből álló kérdőív is a tanyagondnokok kérdőívében már megjelenő hat témakörre lett felosztva, azonban egyes fejezetek másképp kerültek tagolásra. Az egyes kérdések egy része ugyancsak saját szerkesztésű, a témában folytatott korábbi adatfelvételek kérdései alapján megfogalmazottakon túl. A kérdőívek témaköreinek és fejezeteinek felosztása segít rendszerezni a kapott adatokat, továbbá pedig, mivel 28 kérdés változatlan formában mindkét célcsoport számára fel lett téve, így összehasonlításokra, keresztösszefüggés elemzésekre is lehetőség nyílt.

2.2.2. Mintavétel

Figyelembe véve az egyes járások tanyai népességének arányát a tanyalakók vonatkozásában szisztematikus mintavétellel kívántam végrehajtani a lakók megkérdezését. Hajdú-Bihar megye 10 járásban található 23 tanyagondnoki szolgálat által lefedett területeken a tanyagondnokok által megadott listák alapján 3 041 lakott tanyát összesítettem, melyeken összesen mintegy 7 088 tanyalakó lakott, ami az alappopulációt jelenti. Ezen belül mintegy 1 933 fő volt a tanyagondnoki

szolgáltatást igénybevevő száma. A vizsgált populáció, akiktől ténylegesen mintavételre került sor úgy állt össze, hogy rendeztem – az összefüggő, falusias jellegű részeket kihagyva - területenként a tanyákat, ami összesen 1 951 volt. A tanyán lakó személyek közül egyet kiválasztottam, majd neveiket „abc” sorrendbe tettem. A nevek közül az elsőt random módon, azt követően minden harmadikat kijelöltem, így állt össze a mintavételi keret, vagyis a kiosztandó kérdőívek száma, ami összesen így 665 volt, ennyit juttattam el a tanyalakóknak. A statisztikai következtetéseknek a kérdőíves vizsgálatokkal kapcsolatosan használt elmélete azt feltételezi, hogy a kiinduló mintának minden tagja kitölti és visszaküldi a kérdőívét, azonban ez soha nem következik be, az én kutatásom esetében is így történt ez, hiszen a kiosztott kérdőívekből végül 558 érkezett vissza kitöltve. Tekintettel arra, hogy a mintavételi keret elrendezése nem volt periodikus, és ciklikusság sem volt kimutatható, egyforma esélye volt minden megkérdezett tanyalakónak bekerülni a vizsgálatba, ráadásul minden érintett területről érkeztek kérdőívek, és a különböző fenntartású szolgáltatók által lefedett térségek vonatkozásában külön-külön is megvalósult a magasnak mondható 80% feletti visszaküldési arány, így a vissza nem küldött kérdőívek hiányából adódó torzítás véleményem szerint nem merülhet fel (BABBIE, 2008).

A tanyagondnokok vonatkozásában az alappopuláció teljes felvételezése megtörtént, ugyanis Hajdú-Bihar megye mind a 31 szakemberéhez eljutott és tőlük kitöltve visszakérült a kérdőív

2.2.3. Megkérdezés módja

A kutatásban érintettek megkérdezése öt fázisban történt. A bevezető fázis 2019 márciusától egészen májusig tartott, mely során a személyes terepbejárások alkalmával a tanyagondnokokkal és a tanyagondnoki szolgáltatás fenntartóival vettem fel a kapcsolatot, aminek a célja a kérdőívek megalapozása volt. A második fázisban az előzetesen összeállított, tanyagondnokoknak szánt kérdőívet tesztelési céllal 2019 májusában a tanyagondnokoknak bemutattam, majd részükre kitöltésre átadtam, amit 2019 júniusában összeszedtem, személyes felkeresésüket követően. A próbateszt során alkalmazott kérdőívek eredményeinek tapasztalataiból egy másik kérdőív készült, a tanyalakók részére, az előzővel megegyező metodika és az abban található fejezetek felépítése alapján. A harmadik fázisban a tanyalakók részére készült kérdőívet tesztelési céllal Hortobágyi tanyákra juttattam ki az ott lakóknak. A negyedik fázis 2019 augusztusa és novembere között történt. A próbateszt tapasztalatai alapján összeállított kérdőíveket, első körben 31 db-ot a 31 tanyagondnoknak juttattam el, ezzel párhuzamosan pedig a tanyalakóknak szánt,

már átszerkesztett kérdőíveket meggyeszte, összesen 665 darabot egy-egy tanyára az ott lakó tanyalakóknak juttattam el. Egy tanyára csak egy kérdőív lett tehát eljuttatva, mellyel az adott viszonyokat térképezte fel. Az ötödik fázisban 2019 októbere és novembere között a kiosztott kérdőívek begyűjtése megtörtént. A tanyagondnokoktól 31 db kitöltött kérdőív (esetükben 100%-os arány), míg a tanyalakóktól 558 db kitöltött kérdőív került begyűjtésre (így esetükben a válaszadási arány összesen 84%).

2.2.4. Adatrögzítés módja

A kvantitatív kutatások eredményeit az SPSS 19.0 matematikai-statisztikai elemző szoftvercsomag segítségével értékeltem ki. Az adatok rögzítése során metrikus és nem metrikus mérési skálákat egyaránt alkalmaztam. A szófelhők előállítására és a kifejtős kérdések válaszainak elemzésére kapcsán a Voyant-Tools web alapú olvasási és elemzési környezetet használtam.

2.2.5. Kiértékelés módszerei

Az adatok elemzése során a mérési szinteknek megfelelően választottam ki a módszereket, így többféle elemzési eljárást használtam. A leíró statisztika esetén leggyakrabban a számtani átlagot és a szórásnégyzetet (variancia) rögzítettem (HUNYADI et al., 2001). A Likert skálák kapcsán a számtani átlagok összevetését illetve a gyakoriságok vizsgálatát alkalmaztam (LIKERT, 1932). A leíró statisztika mellett egyes esetekben keresztábra elemzést végeztem (SAJTOS-MITEV, 2007). A változók közötti összefüggést a chí-négyzet próbával vizsgáltam. A változók közötti összefüggés erősségét abban az esetben elemeztem, amennyiben szignifikáns volt az összefüggés a chí-négyzet alapján (VARGHA, 2000). Az egyik általam alkalmazott módszer a Kruskal-Wallis próba volt, mely több független minta egy szempont szerinti vizsgálatát jelenti. A próba során a mintákat egyesíti, kiszámítja a rangokat és a rangszámokat csoportonként átlagolja (KRUSKAL-WALLIS, 1952). Néhány esetben a Spearman-féle rangkorreláció módszert is alkalmaztam (SAJTOS-MITEV, 2007; MOLNÁR, 2007). A kvalitatív jellegű, nyitott kérdésekre adott nem numerikus jellegű válaszokat a Voyant Tools web alapú összesítő és elemző környezetébe emeltem, mely egyfelől gyakoriságszámításokat végzett a bevitt adatokon, másfelől esztétikus és látványos módon szófelhőkben vizualizálta a leggyakrabban használt kifejezéseket. Minél gyakrabban fordult elő egy kifejezés a válaszok szövegeiben, annál hangsúlyosabban, nagyobb méretben jelent meg a kapott felhőben, érzékeltetve súlyát.

3. VIZSGÁLATI EREDMÉNYEK ÉS AZOK ÉRTÉKELÉSE

3.1. Irodalmi feldolgozás

Az újabb generációk nem vágnak a tanyára, az ott lakók elöregedtek, segítség nélkül nagy részük nem képes magát teljes körűen ellátni, amit a szociális ellátó rendszer érzékelt, ezért létrehozta a tanyagondnoki szolgáltatást. Erre a speciális alapszolgáltatásra is hatással voltak az elmúlt években lejajlott társadalmi és gazdasági változások, hiszen új, modernebb fenntartói formák jelentek meg. A tanyagondnoki szolgáltatásokra is levetíthetjük a vállalkozói szférára jellemző menedzsment funkciókat, hiszen a vezetők a szervezetük tevékenységének eredményessége és sikere érdekében komoly szaktudással kell rendelkezzenek, képesek kell legyenek kliens-centrikus és minőségközpontú szolgáltatásokat közvetíteni minél szélesebb spektrumban, a szakmai programot úgy megtervezni és megszervezni, hogy az igénybevevők érdekeit tartsák messzemenően szem előtt helyzetük javítása érdekében.

3.2. A statisztikai adatok elemzése

Pontos összeírás a tanyák és azok lakosai vonatkozásában utoljára az 1990-es népszámláláskor állt rendelkezésre. Annak érdekében, hogy országos, majd Hajdú-Bihar megye vonatkozásában is lehetséges legyen lehatárolni a tanyák és a tanyalakók számát, szükséges volt a KSH 2011 évi népszámlálás országos és területi adatainak, Magyarország Helyiségnévtára aktuális adatainak, a KSH térképeinek, grafikonjainak és tematikus feldolgozásainak elemzése. A Szociális Portál adatai és az EMMI által 2014-ben végzett felmérés alapján lehetséges volt a tanyagondnoki szolgáltatást nyújtók számának és fenntartók szerinti összetételének meghatározása.

3.3. A személyes terepmunka

A terepbejárások alkalmával, illetve a tanyagondnokokkal és az intézmények vezetőivel folytatott beszélgetések során is tapasztaltam, hogy az egyes járásokban található tanyagondnoki szolgáltatások egyedi módon és minden szálát megmozgatva igyekeznek megoldani a lokálisan jelentkező problémákat. A különböző fenntartású szolgáltatások vezetői más és más feladatokra helyezik a hangsúlyt, ami megnyilvánul egyfelől a meghírdetett tevékenységek palettája kapcsán, másfelől az igénybevevők visszajelzéseiből az elégedettségük mértékében.

3.4. A kérdőív felmérése

A kiinduló adatokat alapvetően az 558 tanyalako és a 31 tanyagondnok válaszainak elemzése és bizonyos esetekben történő összevetése alkotja. Az adatok egyfelől jellemzik mind a két csoport tanyákról illetve a tanyagondnoki szolgálatokról kialakult képet, a feldolgozás során ezzel együtt megállapítást nyert, hogy mélyebb összefüggések feltárására is alkalmasak.

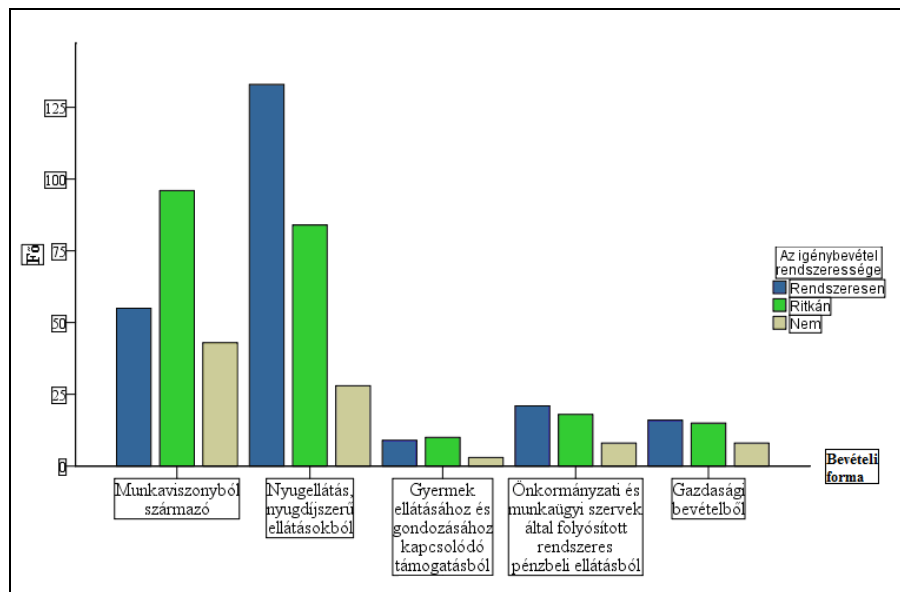
A vizsgálati eredményeket 5 fő alfejezetben foglaltam össze. A kérdőívekben is található fő fejezetek és alfejezetek kapcsán történt az elemzés, mivel a tanyagondnokoknak és a tanyalakóknak szánt kérdőívek ugyanazon a logikai felépítésen alapultak (itt meg kell jegyezzem, hogy a kérdőívek első fejezete a kitöltők általános adatait mérte fel, mely adatok a minta kapcsán korábban már bemutatásra kerültek). Szakmai fejezetek alá rendeztem a releváns eredményeket, melyeket minden egyes kérdés kapcsán ismertettem egy-egy fejezeten belül. Azoknál a kérdéseknél, amelyek mindkét kérdőívben szerepeltek az eredményeket mindkét aspektusból vázoltam, származzanak azok tanyalakóktól vagy tanyagondnokoktól. Bizonyos esetekben mélyebb összefüggések feltárása érdekében az azonos kérdéseket össze is hasonlítottam. A fontosabb kérdéseknél a módszertanban vázolt összes lehetséges vizsgálatot és statisztikai elemzést elvégeztem. Ezek közül csak azokat emeltem ki – tekintettel arra, hogy ezen munka területi korlátai miatt nem volt mód az összes elemzés részletes bemutatására -, illetve azokkal foglalkoztam részletesebben, melyek esetében ellentmondásokat, jelentős eltéréseket vagy olyan összefüggéseket találtam, vagy amelyek előremutatóak a téma kapcsán. A fejezetek a statisztikai vizsgálatok eredményeinek szöveges értékelését is tartalmazzák.

3.5. A felvetett hipotézisek igazolása

A tanyagondnoki szolgáltatás igénybevételének és annak rendszeressége vonatkozásában elsőként az kérdés fogalmazódott meg bennem, hogy kik azok, akik a szolgáltatást egyáltalán igénybe veszik? Anyagi jellegű a motiváció ennek kapcsán? Így merült fel a tanyalakóknak szánt kérdésre kapott 557 válasz alapján az első hipotézis (H_1) mely szerint: *“Nincs összefüggés a tanyai háztartások bevételeinek formája és a tanyagondnoki szolgáltatás, mint szociális alapszolgáltatás igénybevételének intenzitása között”*.

Keresztábra elemzést és chí-négyzet próbát végeztem a feltevés megválaszolása végett, mely alapján megállapítást nyert, hogy a változók között szignifikáns összefüggés van, ugyanis a

szignifikancia szint $p < 0,05$, vagyis az, hogy milyen jellegű a bevétel formája, befolyással van arra, hogy igénybe veszik-e, illetve milyen rendszerességgel a tanyagondnoki szolgáltatást. Az eredmény szerint tehát a hipotézist elvetésre került, mert az nem nyert igazolást, ugyanis összefüggés van a háztartások bevételeinek formája és az alapszolgáltatás igénybevételének intenzitása között. A szolgáltatást igénybevevő munkaviszonyból származó bevételekből élő háztartások nagyobb része pedig (63,6%) inkább eseti jelleggel, a nyugdíjból és nyugdíjszerű ellátásokból élő háztartások nagyobb része (61,3%) rendszeresen veszi igénybe azt (2. ábra).

2. ábra: A kutatásban érintett szolgáltatást igénybevevő tanyalakók száma a háztartások bevételeinek típusai alapján

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Maslow motivációs piramisának (MASLOW, 1968) 5 szintjét figyelembevéve 10 fokozatú Likert-skálán kérdeztem rá arra, hogy a tanyagondnok mely szükségletek kielégítése terén és milyen mértékben van a tanyalakók segítségére, ahol a legalacsonyabb érték (1-es) az egyáltalán nem, míg a legmagasabb (10-es) a legnagyobb segítség minősítést jelentette. Ez a kérdés fel lett téve változatlan formában a tanyalakók és a tanyagondnokok részére is.

A tanyagondnokok a teljes átlagot tekintve felülértékelték a tevékenységüket, azonban felmerült a kérdés, amit már a bevezetőben is megfogalmaztam, hogy az egyes fenntartói típusok esetében is mérhető-e a kliensek elégedettségének mértéke? Ez alapján fogalmazódott meg második

hipotézis (H₂), mely állítása szerint: *“Nincs összefüggés az egyes szükségletek kielégítésének mértéke és a fenntartó típus között”*.

A változók elemzése kapcsán Kruskal-Wallis próbát hajtottam végre. A fenntartók összevetése során megállapítható volt, hogy a változók között szignifikáns összefüggés van, ugyanis mind az öt esetben $p < 0,05$, vagyis az, hogy melyik típusú fenntartó nyújtja a szolgáltatást, befolyásolja azt, hogy a szükségletek kielégítése terén mennyiben segít a tanyagondnok, tehát a hipotézis nem nyert igazolást. A kapott átlagokból kiderült, hogy az alapítványi fenntartó értékelése a legmagasabb, így kijelenthető, hogy ezen fenntartói forma esetén elégtik ki a tanyagondnokok a tanyalakók szükségleteit a leginkább, amit az egyházi, majd a nonprofit és legvégül az önkormányzati fenntartói típus követ (2. táblázat).

Fenntartó típusa	Értékek	Fiziológiai szükségletek kielégítésének mértéke	Biztonsági szükségletek kielégítésének mértéke	Szociális szükségletek kielégítésének mértéke	Elismerési szükségletek kielégítésének mértéke	Önmegvalósítási szükségletek kielégítésének mértéke
Nonprofit fenntartó	Válaszok száma (darab)	43	39	38	39	35
	Átlag	7,91	7,49	5,97	5,87	6,09
	Medián	9,00	8,00	6,00	6,00	6,00
Egyházi fenntartók	Válaszok száma (darab)	108	107	105	107	105
	Átlag	7,12	6,66	6,87	6,48	6,18
	Medián	8,00	7,00	7,00	7,00	7,00
Alapítványi fenntartó	Válaszok száma (darab)	40	40	40	40	39
	Átlag	9,03	8,88	8,78	8,98	8,62
	Medián	10,00	10,00	9,00	9,50	9,00
Önkormányzati fenntartók	Válaszok száma (darab)	302	299	289	290	290
	Átlag	7,28	6,70	6,26	6,28	6,18
	Medián	8,00	7,00	6,00	6,00	6,00
Szignifikancia szint		0,001	0,000	0,000	0,000	0,000

2. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnoki szolgáltatások fenntartói típusai és az egyes Maslowi szükségletek kielégítése közötti összefüggések

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Továbbgondolva a kérdéskört, mivel ez a kérdés mindkét csoportnak, vagyis a tanyagondnokoknak és a tanyalakóknak is fel lett téve, érdekes volt megtudni, hogy a szolgáltatást nyújtó és az azt igénybevevő hogyan értékeli a megvalósult eredményeket és van-e közöttük összefüggés? Ez alapján állítottam fel a harmadik hipotézist (H₃) mely szerint: *“Nincs összefüggés az egyes szükségletek kielégítésének megítélése terén függetlenül attól, hogy a tanyagondnokokat vagy a tanyalakókat kérdezzük (hasonló módon látja mindkét csoport az egyes szükségletek kielégítését)”*.

A változók elemzése kapcsán Kruskal-Wallis próbát végeztem. A tanyalakók és tanyagondnokok egyazon kérdésre adott válaszainak összevetése során megállapítást nyert, hogy a változók között nincs szignifikáns összefüggés, ugyanis mind az öt esetben a $p > 0,05$. A hipotézis ez alapján igazolást nyert. A tanyagondnokok és a tanyalakók tehát hasonlóan látják azt, hogy az egyes szükségletek kielégítése terén - a biztonsági szükségletek kielégítése kivételével a tanyagondnokok mindenhol túlértékelik a segítség mértékét a tanyalakókhöz képest - mennyiben jelent segítséget a tanyagondnoki munka.

Tekintettel arra, hogy a rendelkezésre álló adatok szerint országos viszonylatban négyféle fenntartói típust mértem fel, melyek Hajdú-Bihar megyében is képviseltetik magukat, különböző arányban, igencsak fontos volt tudni, hogy a menedzselt szolgáltatások kapcsán melyikkel vannak a tanyalakók leginkább megelégedve. A kutatás egyik legfontosabb, sorban a negyedik hipotézise (H₄) így az ellenkező oldalról megközelítve azt feltételezi, hogy: *“A szolgáltatással való általános elégedettség mértéke nincs összefüggésben a fenntartói formával”*.

A változók elemzése kapcsán Kruskal-Wallis próbát végeztem. Az általános elégedettség és a fenntartók összevetése során megállapítható volt, hogy a változók között szignifikáns összefüggés van, ugyanis a $p < 0,05$, vagyis a fenntartó formája befolyásolja az általános elégedettséget, tehát a hipotézist elvettem, mert nem nyert igazolást. A kapott átlagokból az is látszik, hogy az alapítványi fenntartóval való elégedettség a legnagyobb, figyelembe véve a kapott minősítések arányának eloszlását, amit az egyházi, a nonprofit vállalkozási és végül az önkormányzati követ (3. táblázat).

	Szolgáltatással való elégedettség mértéke a Nonprofit	Szolgáltatással való elégedettség mértéke az Egyházi fenntartó	Szolgáltatással való elégedettség mértéke az Alapítványi	Szolgáltatással való elégedettség mértéke az Önkormányzati
--	---	--	--	--

	fenntartó esetében	esetében	fenntartó esetében	fenntartó esetében
Válaszok száma (darab)	46	104	40	309
Átlag	8,3913	8,4135	9,4250	7,5606
Szignifikancia	0,000			

3. táblázat: A kutatásban érintett tanyalakók tanyagondnoki szolgáltatással való általános megelégedettségének egyes arányai fenntartónként

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Az elégedettség kapcsán egy általános képet kaptam a tanyalakók benyomásairól, de ezen túl ki kellett térni arra is - mivel nem maximálisan elégedettek -, hogy véleményük szerint lehetne megfelelőbb a szolgáltatás. A tanyalakók általános álláspontja szerint a szolgáltatások teljes infrastruktúrájának fejlesztése esetén jobb minőségben tudnák a tanyagondnokok a munkájukat végezni. Az általános megítélés is üzenet értékű, de a szakemberek véleményei fenntartói formák szerint még érdekesebb volt, így merült fel az ötödik hipotézis (H₅), mely szerint: *“A fenntartó jellege szerinti szervezeti formák kapcsán nincs különbség annak tekintetében, hogy milyen módon lehetne fejleszteni a tanyagondnoki szolgáltatást (valamennyi szervezeti forma képviselői hasonló fejlesztési igényeket fogalmazznak meg)”*.

A rendelkezésre álló változók vonatkozásában statisztikai számítás elvégzése nem volt lehetséges tekintettel arra, hogy a tanyagondnoki szolgáltatások kapcsán alacsony volt a válaszolók elemszáma (31 válaszoló), így itt csak az összegzett adatokból lehetett levonni az egyes következtetéseket. A tanyagondnokok amennyiben a felvetett lehetőséget szükségesnek ítélték meg, “igen”-el, ha azt kielégítettnek ítélték meg, “nem”-el válaszolhattak.

Az egyházi fenntartókhöz tartozó tanyagondnokok kivételével a szolgáltatást képviselők egyetértettek abban, hogy több pénzre lenne szükség ahhoz hogy megfelelőbb lehessen a szolgáltatásnyújtás, és csak a nonprofit fenntartóhoz és az önkormányzati fenntartókhöz tartozók jelölték azt, hogy akkor lehetne jobb, ha többféle szolgáltatást nyújtanának. Meg kell jegyezni, visszaulva a korábbiakra az már megállapítást nyert, hogy az önkormányzati fenntartók nyújtják mégis a legtöbb szolgáltatást. A hipotézis nem nyert igazolást, mert ugyan több dimenzióban is teljes volt az egyetértés a szolgáltatók képviselői között, azonban az arra fordított pénz mennyisége illetve a nyújtott szolgáltatások tekintetében mégsem egyeztek egyöntetűen.

A tanyagondnokba vetett bizalom minősítését 10-es Likert skálán mértem fel, ahol a legalacsonyabb érték (1-es) az “egyáltalán nem bízom benne”, míg a legmagasabb (10-es) a “teljesen megbízom benne” minősítésnek felelt meg. A tanyagondnokok iskolai végzettség szerinti összetételét is felmértem, mely kapcsán merült fel annak a kérdése, hogy az esetlegesen összefügg-e azzal, hogy hogyan viszonyulnak hozzájuk, mennyiben bíznak bennük a tanyalakók. A hatodik hipotézis (H₆), állítása az előbbieken alapján az volt, hogy: *“Nincs összefüggés a tanyagondnok iskolai végzettsége és a tanyalakók vele szembeni bizalma között”*.

A változók elemzése kapcsán Kruskal-Wallis próbát hajtottam végre. A tanyagondnokok iskolai végzettségének és a velük szembeni bizalom mélységének kapcsán megállapítható volt, hogy a változók között szignifikáns összefüggés van, ugyanis a szignifikancia szint $p < 0,05$. Megállapítást nyert, hogy a magasabb iskolai végzettségű tanyagondnokokban jobban megbíznak a tanyalakók, a hipotézis tehát nem nyert igazolást tehát.

A tanyán maradás, illetve az onnan való elköltözés fontos része a tanyák jövőjének és így a vidék fenntarthatóságának. A tanyalakók számtalan dolgot kénytelenek nélkülözni a tanyákon, melyek orvoslására vállalkoznak a tanyagondnokok, amivel így esetlegesen a helyben maradást ösztönzik, de azt hogy az hogy az hogy minősíti a tanyagondnoki szolgáltatások azon célját, hogy képesek-e teljessé tenni a tanyalakók komfortérzetét, az nem ismert. Ezen gondolatmenet kapcsán merült fel így a hetedik hipotézis (H₇), mely állítása szerint: *“Nincs összefüggés a helyben maradás és a tanyagondnoki szolgáltatással való elégedettség között”*.

A változók elemzése kapcsán Kruskal-Wallis próbát végeztem. A fenntartók külön összevetésére az alacsony elemszám miatt lehetőség nem volt, ellenben az összesített elégedettségi mutatók alapján megállapítható, hogy a változók között szignifikáns összefüggés van, ugyanis $p < 0,05$, vagyis a tanyalakók elégedettsége befolyással van a helybenmaradásra, tehát a kapott eredmények kapcsán minél magasabb értékek jöttek ki, az elégedettség annál magasabb, azaz minél elégedettebbek annál inkább szeretnék a tanyán maradni, így a hipotézis nem nyert igazolást. Emellett az átlagolt adatok alapján az is elmondható, hogy az alapítványi fenntartású tanyagondnoki szolgálat területén élő tanyalakók motiváltabbak a leginkább a helybenmaradásra - a szolgáltatással való elégedettség kapcsán -, melyet a nonprofit vállalkozási fenntartású, majd az önkormányzati és az egyházi követ (3. táblázat).

	Önkormányzati fenntartó	Egyházi fenntartó	Alapítványi fenntartó	Nonprofit fenntartó
Ezen a tanyán (átlag)	7,98	8,71	9,41	8,91
Másik tanyában (átlag)	7,67	8,00	0,0	0,0
Városban (átlag)	6,45	7,56	9,40	8,50
Faluban (átlag)	7,61	7,71	0,0	8,08
Egyéb (átlag)	7,17	5,00	0,0	8,00
Összesen (átlag)	7,62	7,39	9,40	8,37
Szignifikancia szint az összes fenntartó vonatkozásában	0,010			

3. táblázat: A kutatásban érintett tanyalakók tanyagondnoki szolgáltatással való általános elégedettségének és a helyben maradásának összefüggése

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Azt, hogy a fiatalok és az újabb generációk számára mennyire vonzó a tanyai életforma és milyen a jövőbeni tanyán maradási szándék ugyancsak mérőszáma a tanyagondnoki munkának. A tanyai fiatalok számára a tanyai élet nem vonzó, csak kevesen vannak, akik abban a közegben képzelik el a további életüket. Mindennapi igényeik már sokkal modernebbek, ami alakítja rövidtávú elköltözési, és hosszútávú letelepedési szándékaikat. Ennek alapján fogalmazódott meg a tanyalakók véleményére építve a kilencedik hipotézis (H₈) mely szerint: *“Nincs összefüggés a tanyai fiatalok helyben maradása illetve a tanyák kiépítettsége között”*.

A változók összevetése kapcsán keresztábra elemzést és chí-négyzet próbát végeztem mely alapján megállapítást nyert, hogy a változók között szignifikáns összefüggés van, ugyanis a szignifikancia szint $p < 0,05$. Ezek szerint tehát, a tanyalakók tapasztalatai alapján ha a tanya minél magasabb szinten kiépített és minél magasabb komfortfokozatnak felel meg, az annál jobban szavatolja azt, hogy a jövőben az ott felnövő fiatalabb nemzedékek helyben maradnak. A hipotézist a kapott eredmény alapján nem nyert igazolást.

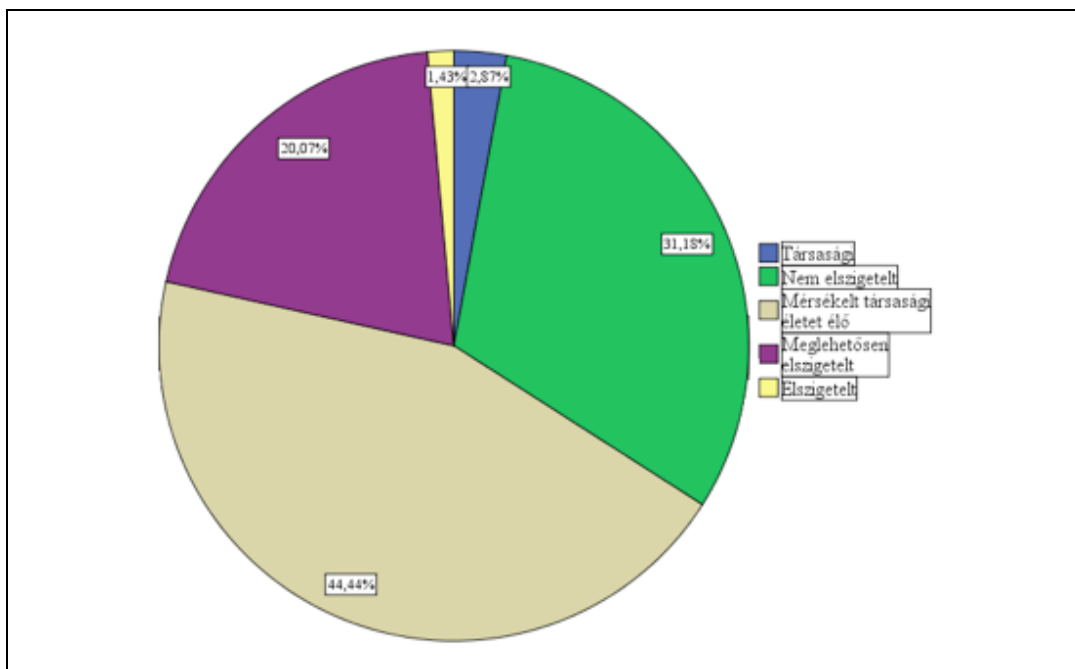
3.6. Az elszigeteltségi mutató

A munkám során azt tapasztaltam, hogy a kutatás mintájában található tanyákon lakók között a legnagyobb arányt az egyszemélyes háztartások képviselik, ahol ráadásul a különböző szociális és társadalmi hátrányok felhalmozódnak.

A tanyalakók társadalmi élete és ezzel emberi kapcsolatai is beszűkülnek, leépülnek, ami alapján egyfajta elszigetelődést mutathatunk ki esetükben. Azt, hogy ez pontosan hogyan jelenik meg, és milyen szociográfiai tényezők alakítják, hazánkban még nem vizsgálták.

Az adatok elemzése során arra a következtetésre jutottam, hogy a tanyalakók elszigeteltségének mérésére a koruknak, a háztartásukban élők számának, a tanyájukhoz legközelebb eső zárt település távolságának, a legközelebbi zárt településre járás gyakoriságának, illetve a hozzájuk legközelebb eső szomszédok távolságának összevetésével egyfajta lehetőség nyílik. A kérdések egyes válaszaihoz számértékeket rendeltem, így egy-egy összetett indexet hoztam létre, amivel érzékeltetni lehet azok súlyát. A számértékek összeadásával kapott érték ezt követően egy skálán megmutatja a tanyalakó elszigeteltségi fokát.

A Hajdú-Bihar megyei adatok kapcsán elvégzett elemzésből megtudtam, hogy 21,5%-a a megkérdezett tanyalakóknak valamilyen szinten elszigetelt, míg 34%-a egyáltalán nem tekinthető semmilyen szinten elszigeteltnek (3. ábra).

3. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók elszigeteltségi foka Hajdú-Bihar megyében

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

4. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

4.1. Javaslatok, ajánlások

A tanyagondnoki szolgálatok működésének színvonalát több tényező is befolyásolja, melyek egymásra is hatással vannak. Mindenhol szükség lenne bizonyos változásokra, melyekkel kapcsolatban az alábbi javaslatokat és ajánlásokat fogalmaztam meg (4. táblázat):

Országos viszonylatban	Megyei viszonylatban	Helyi viszonylatban
Tanyagondnokok fejlesztése	A tanyagondnokok csak a feladatkörükbe tartozó tevékenységeket végezzenek	Egyéni szükségletek minél magasabb fokú kielégítésére törekvés
Nagyobb hangsúlyt fektetni a gyakorlati képzésekre	Kapcsolati hálók erősítése	Több idő fordítása az egyes ellátottakra
A magasabb végzettségű tanyagondnokok magasabb bérkategóriába besorolása	A tanyagondnoki egyesületek aktivitását növelni	A szolgálatok törekedjenek a likviditás megőrzésére
Az adminisztráció egyszerűsítése, akár mobil irodatechnikai eszközökkel	Megyei és járási szinten az egyes szolgáltatók munkájának összehangolása	A vezetők a tanyagondnokokot motiválják tudásuk gyarapítására, fejlesztésére
Egy egységesen kidolgozott tematika		A helyi vezetők vonják be a tanyagondnokokokat a szolgálatok működésébe
Normatíva emelés		Minél több állami és civil segítő szervezettel kölcsönös bizalmon alapuló kapcsolat kiépítése
A szervezetek eredményességre törekvése, mellyel csökkenthető a tanyalakók elvándorlása		
Jogszábeli kiterjesztés a tanyagondnoki gépjárművek vonatkozásában		
Egyéb civil fenntartók bevonása		

4. táblázat: Területi szinteken megfogalmazott javaslatok és ajánlások

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

4.2. Jövőbeli kutatás irányai és korlátai

Munkám során Hajdú-Bihar megye vonatkozásában feltérképezésre került a tanyagondnoki szolgálatok tevékenységének megítélése, egyfelől a területeiken lakók, másfelől az ott szolgálatot teljesítő tanyagondnokok szemszögéből is. A kutatás folytatásaként érdekes lehet egy országos szintű felmérés, mellyel több egyházi, alapítványi és nonprofit vállalkozási formában működő szolgálat lenne elérhető, így lehetőség nyílna azok összehasonlítására is, ami sokkal mélyebben segítene átlátni a működésüket. Ez a kiterjesztés egyben a hasonló településformákkal, tanyaformákkal kapcsolatos további tényezőket is feltárhatna.

Munkám során csak a tanyagondnoki szolgálattal lefedett területeken található tanyákon lakók kerültek megkérdezésre. Hajdú-Bihar megyében egyéb térségekben is található tanyák, igaz nem olyan nagy számban, hogy ott lehetőség lenne tanyagondnoki szolgálat indítására, ellenben az ott lakók véleménye az igények kapcsán ugyanolyan fontos lehet egy esetleges vizsgálat során, mint azoké, akiket ez a kutatás egyébként érintett. Azon további területek feltérképezése, az ott található tanyák összesítése, és az ott lakók véleményének megkérdezése alapján további, pontosabb és általánosíthatóbb adatokra lehetne szert tenni.

Az összesített adatok alapján Hajdú-Bihar megyében 2 egyházi, 1 alapítványi és 1 nonprofit vállalkozási formában működő tanyagondnoki szolgálatot találtam, így a tőlük beszerzett adatok alapján ezen fenntartói formák sajátosságaira országosan nem lehet általánosításokat levonni. A teljes képhez hozzátartozik az is, hogy országos szinten az ilyen fenntartású szolgálatok száma egyébként is alacsony, ráadásul vizsgálatuk kapcsán ez az első ilyen jellegű tanulmány, így egyfajta iránymutatásnak tekinthető a témában történő jövőbeli kutatások számára.

A tanyalakók megkérdezése kapcsán végrehajtott kérdőívezés során szisztematikus mintavételre került sor, de nem minden kiosztott kérdőív érkezett vissza kitöltve, ami így alááshatja a reprezentativitást. A kutatás során már nem volt lehetőség további kérdőívek pótlólagos kitöltetésére annak érdekében, hogy a vizsgált populáció kitűzött 665-ös elemszáma összeálljon. Abban az esetben ugyanis gyakorlatilag a megye mind a 10 járásának 23 tanyagondnoki szolgálata érintett lett volna, tehát ugyanazt a procedúrát kellett volna végrehajtani, mint a kérdőívezés első körében. A 100%-os válaszolási arány pedig abban az esetben sem lett volna szavatolt, de egy hosszabb távú kutatással vélhetően el lehetne érni a teljes mintát.

4.3. Az értekezés fontosabb megállapításai, új illetve újszerű eredményei

- A szakirodalmi feldolgozások, az elvégzett vizsgálatok és a szerzett tapasztalatok alapján definiáltam a szociális alapszolgáltatások menedzsmentjének területeit. Értelmezésem szerint azok nem különböznek jelentős mértékben az üzleti szférától, hiszen itt is jelen van a marketing, az emberi erőforrás, a közönségkapcsolatok, a szervezeti kommunikáció, a pénzügyi vezetés valamint a forrásteremtés.

- Hajdú-Bihar megye vonatkozásában a rendszerváltozás óta elsőként hajtottam végre a tanyák széleskörű felmérését, mely a szociológiai aspektuson túl az azok fennmaradását segítő tanyagondnoki szolgálatok munkáját és annak menedzsmentjét vette górcső alá.

- A vizsgálat egyik fő eredményének azt tartom, hogy több oldalról is meg tudtam vizsgálni a felvetett alapproblémákat, melyekből kiindulva a válaszadók egyéni szubjektumainak, észleléseinek, meggyőződéseinek és értékítéletének azonosítását követően a kutatás végén megállapításokat tettem a tanyagondnoki szolgáltatások működésének javítására.

- Hajdú-Bihar megyében a tanyagondnoki szolgáltatást nyújtó szervezetek országosan jellemző fenntartói formáinak mindegyike megtalálható. Munkám során mindegyik fenntartói formához eljutottam, és belső illetve külső nézőpontból is felmértem jellegzetességeiket, ezzel lehetőséget biztosítva az összehasonlításokra, analógiák keresésére.

- A vizsgálat eredményeiből a tanyagondnoki szolgáltatás megkérdőjelezett létjogosultsága megerősítést nyert, ugyanis megállapítottam, hogy a tanyagondnoki szolgáltatással való pozitív elégedettség hatással van a tanyalakók helybenmaradására ami a vidék továbbélését jelentheti.

A kutatás során egy új területet is definiáltam:

- A tanyalakók elszigeteltségének mérésére létrehoztam az elszigeteltségi mutatót. Az adatok feldolgozása során arra a következtetésre jutottam, hogy a tanyalakók korának, a háztartásukban élők számának, a tanyájukhoz legközelebb eső zárt település távolságának, a legközelebbi zárt településre járásuk gyakoriságának, illetve a hozzájuk legközelebb eső szomszédok távolságának összesítésével arra egyfajta lehetőség nyílik, így egy új mérési módszert alkottam meg.

Nyilvántartási szám: DEENK/372/2020.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Orbán Szabolcs Gergely
Doktori Iskola: Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10056730

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (4)

1. **Orbán, S. G.:** A Hajdú-Bihar megyei tanyák jövőképe a tanyagondnokok szemszögéből.
Debreceni Szemle. 4 (4), 431-439, 2020. ISSN: 1218-022X.
2. **Orbán, S. G.:** A szociális elszigeteltség jelenléte Hajdú-Bihar megye tanyáin.
Régiókutatás Szemle. 5 (2), 46-58, 2020. EISSN: 2559-9941.
DOI: <http://dx.doi.org/10.30716/RSZ/20/2/5>
3. **Orbán, S. G.:** Tanyagondnokok Komáditól Hajdúnánásig.
Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok. 15 (1-2), 79-89, 2020. ISSN: 1788-7593.
DOI: <http://dx.doi.org/10.14232/jtgf.2020.1-2.79-89>
4. **Orbán, S. G.:** A Hajdú-Bihar megyei tanyagondnoki szolgálatokról.
A falu. 31 (1), 45-53, 2019. ISSN: 0237-4323.

További közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (4)

5. **Orbán, S. G.:** A nonprofit gazdasági társaságok szerepe az emberi erőforrás gazdálkodásban Magyarországon.
International Journal of Engineering and Management Sciences. 4 (2), 145-152, 2019.
EISSN: 2498-700X.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21791/IJEMS.2019.2.18>.
6. **Orbán, S. G., Szabados, G., Dajnoki, K.:** A nonprofit sport vállalkozások Magyarországon.
International Journal of Engineering and Management Sciences. 3 (3), 392-401, 2018.
EISSN: 2498-700X.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21791/IJEMS.2018.3.32>.
7. **Orbán, S. G.:** Az elitek változása a rendszerváltozástól napjaink.
Régió kutatás Szemle. 2 (1), 85-99, 2017. EISSN: 2559-9941.
8. **Orbán, S. G., Szabados, G.:** Mezőgazdaság és idénymunka - sajátosságok és kilátások.
International Journal of Engineering and Management Sciences. 2 (4), 416-428, 2017.
EISSN: 2498-700X.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21791/IJEMS.2017.4.33>

Konferenciaközlemények (1)

9. **Orbán, S. G., Szabados, G., Balogh, A.:** Szociális intézmények értékelési lehetőségeinek vizsgálata egy idősek ápoló-gondozó otthona példáján keresztül.
Taylor 9 (29-30), 35-42, 2017. ISSN: 2064-4361.

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománymetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2020.12.14.

